
PODOBE DRŽAVE IN STEREOTIPI, KI JIH O RUSIJI GOJIJO UČENCI RUSKEGA JEZIKA

Uvod

Koncepta »podoba države« in »stereotip« sta bila obsežno preučevana znotraj akademskih disciplin psihologije, politične znanosti, turizma in marketinga (Bal-Tar 1997, Echtner, Ritchie 1993, Katz, Braly 1933, Spencer-Rodgers 2001). Na področju uporabnega jezikoslovja je pomembnost učenčevega pozitivnega dojemanja države, kulture in naravnih govorcev ciljnega jezika postala prepoznavnejša od zgodnjih sedemdesetih let dvajsetega stoletja. To zavedanje sta spodbudila kanadska psihologa Robert C. Gardner in Wallace E. Lambert (1972), ki sta predlagala misel, da igrajo predstave, ki jih učenci jezika povezujejo z naravnimi govorcami in s kulturo ciljnega jezika, pomembno vlogo pri oblikovanju motivacije za učenje določenega jezika.

Glede učenčevega odnosa do države ciljnega jezika, kulture in jezikovne skupnosti je bilo narejenih veliko študij, vendar imajo pomanjkljivosti. Prvič, nobena izmed študij se ne osredotoča na učence ruščine. Drugič, predhodne raziskave so se osredotočale predvsem na odnos do naravnih govorcev ciljnega jezika, namesto da bi na holističen način preučevale podobo države ciljnega jezika. Tretjič, dostopni literaturi na temo stereotipov, ki jih gojijo učenci jezika (npr. Allen 2004, Webber 1990), manjka sistematična analiza teme. In končno, čeprav se raziskovalci zavedajo pomembnosti *pozitivnega* odnosa do kulture, države in jezikovne skupnosti ciljnega jezika, obstaja pomanjkanje raziskav, ki bi kvantitativno ocenile ta odnos; šele pred kratkim je bilo v tej smeri narejen manjši napredek (npr. članki Nikitina, Furuoka).

Pričujoča študija zlasti na pomanjkljivosti v strokovni literaturi. Vključuje učenca ruskega jezika na veliki državni univerzi v Maleziji. Njeni cilji so, (1) preučiti notranjo strukturo predstav, ki jih o državi ciljnega jezika gojijo učenci; (2) identificirati učenčeve stereotipe o Rusiji; (3) oceniti, kako pozitivni ali negativni so ti stereotipi. Za doseg te ciljev je uporabljen interdisciplinarni pristop. Za preučevanje podob države uporablja vzorec, ki ga predlaga znanstvena disciplina trženja. Za preučevanje učenčevih stereotipov in za merjenje, kako pozitivni ali negativni so, pa so uporabljane metode s področja socialne psihologije.

Ozadje študije

Malezija je večetnična in večjezikovna država na jugovzhodu Azije s približno 28 milijoni prebivalcev. Ruščino ponujajo štiri izmed dvajsetih večjih državnih univerz. Univerza, na kateri je bila izpeljana pričujoča študija, leži na vzhodu Malezije. Program ruskega jezika je trajal tri semestre in je vključeval tri kontaktne ure na teden.

Pregled literature

Podoba države in stereotipi

Raziskovalci opažajo, da si posamezniki v mislih oblikujejo predstave o različnih predmetih, s katerimi lažje obdelujejo informacije in jih ohranjajo v spominu. Enak kognitivni proces se odvija pri oblikovanju predstav o državi (Echtner, Ritchie 1991). Brijs, Bloemer in Kasper (2011) so predlagali okvir, ki dovoljuje preučevanje podob države na sistematičen način. Identificirali so več z državo povezanih vidikov, ki vključujejo »kulturno identiteto, politično vzdušje, jezik, zgodovino, podnebje, pokrajino, ekonomski in tehnološki razvoj, religijo in ljudi« (BRIJS, BLOEMER, KASPER 2011: 1260). Pričujoča študija prevzema to taksonomijo za preučevanje podob o Rusiji.

Koncept stereotipa je obširno raziskovalo področje socialne psihologije. LIPPMANN (1922/1965: 3) stereotipe opisuje kot »slike v naših glavah«. Zgodnje študije o stereotipih so poročale, da gojijo posamezniki mentalne podobe o predstavnikih druge narodnosti ali kulturne skupine, tudi če z njimi niso nikdar imeli osebnih stikov (Katz, Braly 1933). Povedano je potrebno razumeti v kontekstu učenja tujega jezika, kjer učencem pogosto manjka neposreden stik s skupnostjo govorcev ciljnega jezika.

V znanstveni literaturi socialni psihologi prepoznavao obstoj kulturnih stereotipov, kadar določen delež vprašanih opozori na podobo, deskriptor ali njegove sinonime. Čeprav minimalni delež vseh odgovorov, s katerim bi bi potrdili stereotip, ni določen, velja pogostost v razponu med 6 in 20 odstotkov za pokazatelja prisotnosti stereotipa (Marin 1984, Spencer-Rodgers 2001, Echtner, Ritchie 1993). Za razločevanje stereotipnih podob o Rusiji med različnimi predstavami o državi, ki jih imajo vprašani, bo pričujoča študija merilo za uspešnost postavila na 10 procentov.

Metoda

Udeleženci

V študiji je sodelovalo dvainštirideset učencev v drugem semestru programa ruskega jezika. Vsi udeleženci so državljani Malezije, pripadniki različnih etničnih skupin in nihče izmed njih se predhodno ni učil ruščine, ne na formalni in ne na neformalni ravni. Študentje so bili stari med 20 in 23 let. V skupini je bilo nekoliko več ženskih (23) kot moških (19) udeležencev. Študentje prihajajo iz različnih akademskih disciplin (npr. znanstvene stroke, inženirstvo, izobraževanje, ekonomija in psihologija).

Orodje

Študija za zbiranje podatkov o učenčevih predstavah o državi uporablja vprašanja odprtega tipa. Ta pristop namreč dovoljuje opisovanje in zajemanje značilnosti, lastnosti in potez, ki najbolj izstopajo in jih vprašani najmočneje povezujejo s predmetom raziskave (Spencer-Rodgers 2001).

Orodje pričujoče raziskave je vključevalo eno vprašanje odprtega tipa, ki se je glasilo: »Katere podobe besedi *Rusija* in *rusko* priključita v vaše misli?«. Učenci so

lahko odgovorili s poljubnim številom besed ali kratkih fraz. Prav tako so bili naprošeni, da podobam, ki so jih zapisali, pripišejo pozitivno ali negativno oceno. Ocenjevalna lestvica je bila podana v razponu od -3 (izjemno negativno) do $+3$ (izjemno pozitivno).

Urejevanje podatkov in analiza

Študija analizira odgovore. Vsi odgovori, ki so jih podali učenci, so bili navedeni dobesedno. Podobe, ki so bile omenjene večkrat, smo združili, jim dodali lastne šifre in tako ustvarili manjšo podkategorijo podob. Te manjše podkategorije so bile nato razvrščene v devet večjih kategorij glede na taksonomijo, ki so jo predlagali Brijs in drugi (2011) in ki omogoča preučevanje notranjih struktur učenčevih predstav o Rusiji. V nadaljevanju smo identificirali stereotipne podobe o Rusiji. Podoba je bila razumljena kot stereotipna, če so jo omenili štirje udeleženci (10 %) ali več. Nena zadnje, na podlagi izračuna povprečne valence vsake izmed stereotipnih podob, ki izhaja iz ocen učencev, smo ocenili, kako pozitiven ali negativen je posamezni stereotip. Formula za izračun je bila prilagojena po Spencer-Rogersu (2001):

$$S = \frac{\sum_{i=1}^N V_i}{N}$$

S označuje povprečno valenco v kategoriji; je valenca, ki je bila dodeljena podobi i in N označuje skupno število podob v kategoriji.

Ugotovitve

Udeleženci so podali 235 odgovorov na vprašanje odprtega tipa. Med njimi je bilo 11 idiosinkratičnih odgovorov (npr. »mavrica«), ki jih ni bilo mogoče uvrstiti med ostale in jih je bilo potrebno odstraniti. Po čiščenju podatkov smo za analizo obdržali 224 odgovorov.

Večino podob (203) je bilo mogoče uvrstiti v enega izmed devetih vidikov, povezanih z izbrano državo, ki so jih identificirali Brijs in drugi (2001). Rezultati so prikazani v Tabeli 1. Opozoriti je treba, da sta bili dve oznaki iz izvirne taksonomije prilagojeni pričujoči študiji. Ti manjši prilagoditvi nista vplivali na bistvo pomembnih vidikov, povezanih z državo. Tako smo v pričujoči študiji izvirno oznako »Pokrajina«, ki so jo predlagali Brijs in drugi, spremenili v »Velikost države in lega«, medtem ko je bila oznaka »Ekonomija in tehnološki razvoj« spremenjena v oznako »Tehnologija in izobraževanje«.

Kot prikazuje Tabela 1, se je večina odgovorov nanašala na rusko kulturo, velikost države in geografijo, izobrazbo in tehnologijo, podnebje, jezik in ljudi. Po drugi strani sta bili »Zgodovina« in »Religija« najmanj opazni izmed vseh vidikov, povezanih z državo.

Tabela 1: Vidiki, povezani z državo, in njihove podkategorije.

Vidiki, povezani z državo	Podkategorije
1. Kultura (41)*	Arhitektura Hrana Unikatna / drugačna / zanimiva kultura Babuške Raznolika kultura
2. Politična situacija (18)	Politično močna država Komunizem Sovjetska zveza Notranji nered Vojna, terorizem
3. Jezik (23)	Težaven jezik Unikaten jezik
4. Zgodovina (8)	Zgodovinske osebnosti Zgodovinska mesta
5. Podnebje (27)	Mrzlo/sneg/zima Štirje letni časi
6. Velikost države in lega (32)	Velika država Geografski položaj Lepa pokrajina Mesta, pokrajine
7. Tehnologija in izobraževanje (28)	Zdravstvene šole in izobrazba Vesoljska tehnologija Napredna tehnologija Napredna država
8. Religija (3)	Različne veroizpovedi
9. Ljudje (23)	Zunanji videz Karakter Obnašanje Resnične in izmišljene osebe (npr. <i>Maria Sharapova</i> , lik » <i>Sashe</i> « iz filma »2012«)

* označuje število odgovorov

V naslednjih korakih analize smo identificirali stereotipe, ki jih do Rusije gojijo učenci, ter ocenili vrednost (pozitiven stereotip/negativen stereotip), ki jih tem stereotipom pripisujejo (glej Tabelo 2). Izlučili smo 16 stereotipov o Rusiji, ki so se nakopičili okoli sedmih vidikov, povezanih z državo. Zanimivo je, da »Kultura« ni vsebovala najvidnejših stereotipov, čeprav je bila v prejšnjem koraku analize ravno »Kultura« najvidnejša podoba, povezana z državo. Najpogostejše stereotipne podobe se nanašajo na velikost Rusije, na njeno podnebje ter na izobraževanje in tehnologijo.

Tabela 2: Stereotipi o Rusiji, njihova pogostost in vrednost (pozitiven stereotip/negativen stereotip).

Vidiki, povezani z državo	Stereotipi in njihova povprečna valenca
1. Kultura	Arhitektura (9)*; PV** = 2.22 Unikatna /drugačna /zanimiva kultura (8); PV= 2
2. Politična situacija	Politično močna država (5); PV = 1.2 Komunizem (4); PV = -1
3. Jezik	Težaven jezik (12); PV = -0.08 Unikaten jezik (6); PV= 0.66
4. Podnebje	Mrzlo vreme (16); PV = -0.62 Zima (5); PV = 0.8
5. Velikost države in lega	Velika država (16); PV = 1.45 Moskva (6); PV = 0.46 Sankt Peterburg (5); PV = 2.2
6. Izobrazba in tehnologija	Zdravstvene šole in izobrazba (15); PV = 2.13 Vesoljska tehnologija (4); PV = 2.5 Napredna tehnologija (4); PV = 2
7. Ljudje	Belci (4); PV = 1.25 Maria Sharapova (4); PV = 1

* »Št.« označuje število odgovorov; **»PV« je kratica za »povprečno valenco«.

Kot kažejo rezultati, so stereotipi o Rusiji večinoma pozitivni. Samo trije izmed šestnajstih stereotipnih podob so imeli negativno povprečno valenco, npr. »komunizem«, »težaven jezik« in »mrzlo vreme«. Najbolj pozitivni stereotipi se nanašajo na rusko napredno tehnologijo, izobrazbo in kulturo, katerih povprečne valence so bile nad 2 točki.

Nazadnje smo analizirali preostalih 11 podob, ki se niso skladale s taksonomijo, ki so jo predlagali Brijs in drugi (2011), saj izražajo čustveni odziv udeležencev na Rusijo s pomočjo pridevnikov (npr. »lep«, »patriotski«, »kompleksen«) ali kratkih fraz (npr. »vir inspiracije«). Nobeden izmed teh odgovorov ni bil podan več kot enkrat in tako ne tvorijo stereotipnih podob. Skupna povprečna valenca vseh čustvenih podob je bila pozitivna – 1.41.

Razprava in zaključek

Cilj pričujoče študije je bil, prvič, raziskati notranjo strukturo podob, ki jih do Rusije gojijo učenci ruskega jezika; drugič, identificirati stereotipne podobe; in tretjič, oceniti njihovo vrednosti (pozitiven/negativen stereotip). Študija je ponudila prvo sistematično analizo notranjih struktur podob in stereotipov, ki jih državi pripisujejo učenci ciljnega jezika. Za doseg tega smo prilagodili in spojili vzorce in pristope znanstvenih disciplin socialne psihologije in trženja.

Glede prvega cilja: notranja struktura podob, ki so jih učenci gojili do Rusije, je ustrezala okvirju, ki so ga zarisali Brijs in drugi (2011). Povedano kaže na to, da so

učenceve predstave o državi ciljnega večplastne in niso omejene samo na mnenje, ki ga imajo učenci o naravnih govorcih in o ciljni kulturi. Glede na drugi in tretji cilj pričujoče študije so izsledki pokazali, da so učenčevi stereotipi o Rusiji raznoliki in, v večini primerov, pozitivni. Samo tri izmed šestnajstih stereotipnih podob so imele negativno povprečno valenco. Najvidnejši stereotipi so se nanašali na velikost Rusije, njen izobraževalni sistem, tehnologijo in podnebje.

Iz pričujoče analize in ugotovitev bi lahko izpeljali nekatere praktične aplikacije, predvsem tiste, ki se nanašajo na raziskovalne metode, povezane s predstavami in odnosi, ki jih učenci tujega jezika gojijo do države ciljnega jezika. Študija je tudi prikazala, kako lahko raziskave na tem področju koristno uporabijo prilagojene pristope in tehnike drugih znanstvenih disciplin.

Za zaključek. Od temeljne raziskave Gardnerja in Lamberta (1972) naprej raziskovalci in jezikovni učitelji prepoznajajo dejstvo, da je učenčev pozitiven odnos do države ciljnega jezika, kulture in naravnih govorcev pomemben vidik pri motivaciji za učenje tujega jezika. Učitelji ruščine bi lahko zvišali učenčevo motivacijo s spodbujanjem pozitivnih podob in z razvijanjem poglobljenega znanja o Rusiji. Učencem na višjih nivojih bi lahko koristilo iskanje informacij o državi na ruskih spletnih straneh. Takšni viri kažejo dober potencial za širjenje znanja o Rusiji med ljudmi (Hye-Hyun 2012). Raziskovanje razmerij in povezav med kulturnim znanjem učencev tujega jezika, podobami države ciljnega jezika in odnosom je uporabna tema za prihodnje raziskave.

VIRI IN LITERATURA

- Linda Quinn ALLEN, 2004: Implementing a culture portfolio project within a constructivistparadigm. *Foreign language annals* 37/2. 232–39.
- Daniel BAL-TAR, 1997: Formation and change of ethnic and national stereotypes: An integrative model. *International journal of intercultural relations* 21/4. 491–523.
- Kris BRIJS, Josée BLOEMER, Hans KASPER, 2011: Country-image discourse model: Unraveling meaning, structure, and function of country images. *Journal of business research* 64. 1259–69.
- Charlotte M. ECHTNER, J. R. BRENT RITCHIE, 1991: The meaning and measurement of destination image. *Journal of tourism studies* 2/2. 2–12.
- , 1993: The measurement of destination image: An empirical assessment. *Journal of travel research* 31/4. 3–13.
- Robert C. GARDNER, Wallace E. LAMBERT, 1972: *Attitudes and motivation in second language learning*. Rowley, MA: Newbury House.
- Nam HYE-HYUN, 2012: Russophony, Runet, and Russian language. *Slavistična revija* 60/2. 165–83.
- Daniel KATZ, Kenneth BRALY, 1933: Racial stereotypes of one hundred college students. *Journal of abnormal and social psychology* 28. 280–90.

- Walter LIPPMANN, 1922/1965: *Public opinion*. New York: The Free Press.
- Gerardo MARIN, 1984: Stereotyping Hispanics: The differential effect of research method, label, and degree of contact. *International journal of intercultural relations* 8. 17–27.
- Larisa NIKITINA, Fumitaka FURUOKA: »Dragon, Kung Fu and Jackie Chan...«: Stereotypes about China held by Malaysian students. *TRAMES* 17 (67/62). V tisku.
- Julie SPENCER-RODGERS, 2001: Consensual and individual stereotypic beliefs about international students among American host nationals. *International journal of intercultural relations* 25. 639–57.
- Mark J. WEBBER, 1990: Intercultural stereotypes and the teaching of German. *Die Unterrichtspraxis/Teaching German* 23/2. 132–41.

Larisa Nikitina, Fumitaka Furuoka
University of Malaya

Iz angleščine v slovenščino prevedla Katja Bergles, pregledala Andreja Žele.